

Ірина БЕНЬКО

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку в бюджетній та соціальній сфері,
Тернопільський національний економічний університет

Віталій БЕНЬКО

експерт з обслуговування споживачів Тернопільської філії ВАТ «Укртелеком»

МЕТОДИКА АНАЛІЗУ РОЗРАХУНКІВ У МЕДИЧНИХ УСТАНОВАХ

Розглянуто особливості аналізу фінансово-господарської діяльності закладів охорони здоров'я. Висвітлено методику аналізу розрахунків з дебіторами та кредиторами, оскільки сучасне бачення проблем і перспектив своєчасного погашення дебіторської заборгованості гарантує правильний вибір розвитку та розбудови медичної галузі. Сформульовано висновки по темі дослідження і узагальнено пропозиції щодо підвищення ефективності діяльності закладів охорони здоров'я.

Ключові слова

Дебіторська заборгованість, бюджетні установи, фінансування, грошові кошти, розрахунки.

Актуальність теми обумовлена тим, що за останні роки у вітчизняній економічній літературі з'явилися публікації, які висвітлюють проблеми обліку та контролю в бюджетних установах, що виникли вже в умовах економічного реформування, зарубіжний досвід з питань фінансування невиробничих структур і соціальних програм в країнах з ринковою економікою. Проте сьогодні потрібне не тільки висвітлення окремих питань, пов'язаних з недоліками фінансування закладів охорони здоров'я в Україні, чи наведення позитивних прикладів такої діяльності за кордоном. На нашу думку необхідна правильна організація ефективного обліку, аналізу і контролю та обґрунтування загальної концепції покращання і вдосконалення цих процесів в різних сферах та вироблення механізмів їх реалізації. Такі питання ще недостатньо вивчені та висвітлені в економічній літературі. Кризове становище бюджетної сфери України полягає в тому, що, ігноруючи силу впливу, який здійснюють облік і контроль на формування економічних процесів, їх часто перетворено на деструктивний фактор розвитку, який посилює розлад економіки.

У процесі виконання кошторису доходів і видатків бюджетні установи вступають у грошові відносини, які здійснюються як у готівковій, так і безготівковій формі. Таке групування розрахунків пов'язане з їх різною економічною сутністю, документооборотом, видами та методами фінансового контролю.

Отже, поглиблення досліджень облікового характеру, які б висвітлювали методику ефективного розподілу та використання грошових коштів,

своєчасного проведення грошових розрахунків у бюджетних установах, є, на наш погляд, актуальними.

Проблемами поліпшення фінансування медичної галузі та вдосконалення механізму контролю за використанням бюджетних коштів займалися багато економістів (О. Василик, С. Кожем'якіна, С. Свірко), але аспекти обліку грошових коштів та розрахунків у медичних установах не отримали належної уваги серед науковців.

Мега дослідження полягає у розробці практично важливих пропозицій щодо проблем вдосконалення методики й організації обліку, аналізу та контролю розрахунків на основі загальноприйнятих положень ведення обліку в бюджетних установах.

Бюджетне фінансування установ охорони здоров'я здійснюється в обмежених розмірах, тому виникає потреба у залученні додаткових ресурсів. Наявність двох джерел фінансування породжує проблему правильної організації обліку та контролю грошових коштів і розрахунків у медичних установах, адже законодавством передбачено відокремлений облік бюджетних та позабюджетних надходжень. Успішному вирішенню цієї проблеми перешкоджає недосконале правове забезпечення обліку у даній сфері [3, с. 54].

В Україні діяльність держави в галузі охорони здоров'я має надзвичайно важливе значення для життя суспільства. Це зумовлено недостатнім рівнем доходів переважної більшості населення та традиційною орієнтацією громадян на одержання соціальних послуг саме від держави. Бюджетне фінансування (повне або часткове) основної діяльності

медичних закладів є критерієм віднесення їх до бюджетних установ.

З метою перевірки раціонального використання коштів і законності здійснення розрахунків у лікарнях державними контролюючими органами проводиться фінансовий контроль, основною формою якого є ревізія. Поряд із зовнішнім в установах спеціальними підрозділами (ревізійний відділ, бухгалтерія) здійснюється внутрішній контроль, що, у більшості випадків, носить формальний характер. Це є негативним явищем, адже такий контроль є ефективнішим, тому що проводиться під час здійснення операцій і запобігає правопорушенням.

Досвід країн з ринковою економікою свідчить, що в період соціально-економічних труднощів уряд активно втручається в регулювання трудових відносин соціальної сфери. У багатьох випадках реорганізація системи оплати праці досягається за рахунок відмови від прийнятих тарифно-кваліфікаційних ставок і заміни їх новою системою, що включає меншу кількість тарифних розрядів й вимагає від працівників високої професійної мобільності.

Незважаючи на значні успіхи в організації обліку в установах охорони здоров'я, що спостерігається в останні роки, є ряд теоретичних, методологічних та організаційних проблем, що вимагають на наш погляд термінового вирішення:

- у процесі економічних змін відбувається переформування джерел фінансування установ не виробничої сфери - із загальнодержавного у місцевого;
- зростає частка позабюджетних коштів у складі джерел фінансування;
- галузева специфіка вимагає особливого підходу до обліку їх діяльності;
- поєднання в одній установі бюджетної та комерційної діяльності та вимагає його відображення в обліку.
- Як правило, основною причиною змін структури дебіторської і кредиторської заборгованості є взаємні неплатежі [1, с. 24].

Якщо дебіторська заборгованість перевищує кредиторську, то це є свідченням імобілізації власного капіталу в дебіторську заборгованість. Якщо кредиторська заборгованість значно перевищує дебіторську, то це є ознакою нестабільного фінансового стану. Як збільшення, так і зменшення дебіторської і кредиторської заборгованості можуть призвести до негативних наслідків для фінансового стану бюджетної установи та зниження платоспроможності.

Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості передбачає також її порівняльний аналіз, для цього проводяться розрахунки їх середніх величин за період, що аналізується.

Таблиця 1. Порівняльний аналіз дебіторської і кредиторської заборгованості лікарні у 2009 році

Показники	заборгованість:				Перевищення заборгованості	
	дебіторська		кредиторська		дебі-торської	креди-торської
	тис. грн.	%	тис. грн.	%		
Середньорічна заборгованість	212,4	100	516,3	100	-	303,9
в тому числі:						
постачальники, покупці	198,6	93,5	475,2	92,0	-	276,6
податки і платежі	1,1	0,5	3,1	0,6	-	2,0
підзвітні особи	4,0	1,9	-	-	4,0	-
заробітна плата	-	-	34,0	6,6	-	34,0
інші операції	8,7	4,1	4,0	0,8	4,7	-
Середньорічна валюта балансу	21676,1	x	21676,1	x	x	x
% до валюти балансу	1,0	x	2,4	x		
Відношення заборгованостей	0,4	x	2,4	x		

З таблиці 1 видно, що кредиторська заборгованість лікарні в 2009 році випереджала дебіторську на суму 303,9 тисячі гривень.

Кредиторська заборгованість перевищує дебіторську у наступних позиціях: постачальники, покупці - 276,6 тисяч гривень, податки і платежі - 2,0 тисяч гривень, заробітна плата - 34,0 тисяч гривень. Проте дебіторська заборгованість випереджає кредиторську по підзвітних особах на 4,0 тисячі гривень і інших операціях - 4,7 тисяч гривень.

Ділова активність бюджетної установи у фінансовому аспекті виявляється перш за все у швидкості обороту її засобів. Аналіз ділової активності полягає у дослідженні рівнів і динаміки фінансових коефіцієнтів оборотності, які є відносними показниками фінансових результатів діяльності установи.

Великий вплив на обертання капіталу, вкладеного в поточні активи, і відповідно, і на фінансовий стан бюджетної установи, показує збільшення чи зменшення дебіторської і кредиторської заборгованості.

Стан розрахунків бюджетної установи аналізують за даними балансу, бухгалтерського обліку, реєстрів банківського обліку, розрахунків. Під час аналізу

вивчають стан дебіторської і кредиторської заборгованості та причини її зміни, оцінюють платоспроможність бюджетної установи і розробляють заходи щодо її поліпшення [2, с. 137].

За даними фінансової звітності визначаються основні показники, які характеризують стан, якість, ліквідність дебіторської заборгованості. При аналізі показників дані за звітний період порівнюють з даними за минулий рік (або за інший звітний період), визначають зміни та причини цих змін та на підставі одержаних результатів дають їх якісну характеристику.

Оборотність дебіторської заборгованості (Одз.) показує, скільки оборотів здійснили за рік засоби, вкладені у розрахунки. Загальноприйнято оборотність дебіторської заборгованості визначається як відношення обсягу реалізації до середнього розміру дебіторської заборгованості. Однак враховуючи специфіку діяльності лікарні, яка не надає послуги, пов'язані з одержанням обсягів реалізації робіт (послуг), у вартісному вимірі оборотність дебіторської заборгованості обчислюється відповідно до постанови Кабінету Міністрів України „Про затвердження Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання

кошторисів бюджетних установ" від 28.02.2002 р. № 228 (з змінами і доповненнями) як відношення здійсненого фінансування, яке спрямовується для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення цілей, визначених на рік відповідно до бюджетних призначень, до середнього розміру дебіторської заборгованості.

На підставі вищевикладеного можна зробити наступні висновки та пропозиції:

1. Для відображення інформації про стан дебіторської та кредиторської заборгованості лікарні бухгалтерія наприкінці кожного звітного періоду (квартал, рік) складає звіт про заборгованість бюджетних установ. Вказаний звіт містить узагальнену інформацію про дебіторів та кредиторів лікарні, яка не дає можливості приймати ефективні управлінські рішення керівництвом установи. Для забезпечення інформативності обліку пропонуємо розробити та затвердити розширений звітний документ із детальною інформацією про дебіторів та кредиторів для внутрішніх користувачів.

2. Бюджетне фінансування лікарні здійснюється у обмежених розмірах, тому виникає потреба в залученні додаткових ресурсів. Для забезпечення зростання доходів установи рекомендуємо розвивати багатоканальне її фінансування шляхом розширення додаткових медичних послуг (наприклад, фізіотерапевтичні, діагностичні послуги), інноваційної та наукової діяльності.

3. Облік розрахунків з дебіторами і кредиторами відображають у меморіальному ордері № 4 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими дебіторами» та меморіальному ордері № 6 «Накопичувальна відомість за розрахунками з іншими кредиторами». У процесі діяльності лікарні трапляються випадки, коли дебітор і кредитор є однією особою і відповідно розрахунки з ним дублюються у двох

аналітичних відомостях. Тому доцільно з'єднати ці два меморіальні ордери в єдиний. Зважаючи на складність розглянутої проблеми, подальші дослідження у цьому руслі є перспективними.

4. На нашу думку, першочерговим завданням на сучасному етапі розвитку держави є докорінні зміни у ставленні суспільства до бухгалтерського обліку та фінансової звітності як до важливого напрямку роботи кожної організації, подолання стереотипу щодо другорядності функцій, які виконують бухгалтери, підвищення престижу професії бухгалтера, ширше використання облікових і звітних даних при прийнятті управлінських рішень, впровадження автоматизації облікових процесів, усвідомлення керівниками усіх рівнів необхідності володіти певними знаннями з питань планування, обліку, економіки, фінансів та оподаткування.

Виходячи з матеріалів проведеного дослідження, з метою покращення методики обліку, аналізу та контролю розрахунків в установах охорони здоров'я, вважаємо за необхідне здійснювати наступні заходи:

- підвищувати касову дисципліну, зокрема стосовно порядку повернення невикористаних підзвітних сум, складання авансових звітів по них, а також забезпечити належне документальне оформлення даних операцій;
- здійснити автоматизацію обліку руху грошових коштів та з метою підвищення рівня професійності відповідальних облікових працівників забезпечити їх відповідне навчання;
- вдосконалити порядок списання з балансу установи дебіторської заборгованості, термін позовної давності якої минув та облік розрахунків з оплати праці у випадках її несвоєчасної виплати.

Список літератури

1. Авєрина, А. Особливості обліку оборотних активів [Текст] / А. Авєрина // Все про бухгалтерський облік. - 2007. - № 106. - С. 23-28.
2. Атамас, П. Й. Основи обліку в бюджетних установах [Текст] : навчальний посібник / П. Й. Атамас. - Вид. 2-ге. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. - 288 с.
3. Бодюк, А. В. Державний фінансовий контроль. Теоретичні положення й нормативно-правові акти [Текст] : навчальний посібник / А. В. Бодюк, А. В. Ковальчук. - К. : Кондор, 2009. - 342 с.
4. Болюх, М. А. Аналіз фінансово-господарської діяльності бюджетних установ [Текст] : навчальний посібник / М. А. Болюх. - К. : КНЕУ, 2008. - 342 с.
5. Воробієнко, А. Облік коштів спеціального фонду в медичних установах [Текст] / А. Воробієнко // Все про бухгалтерський облік. - 2002. - № 7. - С. 25-26.
6. Голов, С. В. Бухгалтерський облік в Україні: аналіз стану та перспективи розвитку [Текст] : монографія / С. В. Голов. - К. : Центр навчальної літератури, 2007. - 522 с.
7. Гусакова, О. С. Бухгалтерський облік [Текст] : навчальний посібник / О. С. Гусакова. - К. : Центр навчальної літератури, 2008. - 394 с.
8. Жатько, К. С. Бухгалтерський облік у схемах і таблицях [Текст] : навчальний посібник / К. С. Жатько. - К.: Центр навчальної літератури, 2008. - 112 с.
9. Канєва, Т. В. Бухгалтерський облік у бюджетних установах [Текст] : навчальний посібник / Т. В. Канєва - К. : Книга, 2004. - 180 с.
10. Матвеева, В. Бюджетные организации: бухгалтерский учет и налогообложение [Текст] / В. Матвеева. - Харьков : Фактор, 2002. - 688 с.

РЕЗЮМЕ

Бенько Ирина, Бенько Виталий

Методика анализа расчетов в медицинских учреждениях

Рассмотрены особенности анализа финансово-хозяйственной деятельности учреждений здравоохранения. Отображена методика анализа расчетов с дебиторами и кредиторами. Современное виденье проблем и перспектив своевременного погашения дебиторской задолженности гарантирует правильный выбор развития и перестройки медицинской отрасли. Сформулированы выводы по теме исследования и обобщены предложения относительно повышения эффективности деятельности учреждений здравоохранения.

RESUME

Ben'ko Iryna, Ben'ko Vitaliy

Methodology of accounts analysis in medical establishments

The feature of analysis financially economic to activity of establishments of health protection is considered. The methodology of accounts analysis is reflected with debtors and creditors. Conclusions are formulated on the topic of research and suggestions are generalized in relation to the increase of efficiency of activity of establishments of health protection.

Стаття надійшла до редакції 25.02.2010 р.